

KDO JE VÁCLAV HAVEL ?

Podle slovenského spisovatele Dominika Tatarky to je "kníže Václav"; můj zeť Honza mi řekl, že je to dobrý kamarád a přemýšlivý člověk, který však nikdy nedá svou myšlenkovou převahu najevo. V jeho přítomnosti se cítí dobře dělník i univerzitní učitel. Moje žena Milena připomněla Havlovu vzpomínku na zesnulého filosofa Jana Patočku a na jeho úsilí vrátit společnost a v ní každému člověku úctu k sobě. Zeptala se, jestli u Havla úcta ke každému člověku, s nímž se setká, nevyrůstá z jeho úcty k sobě. Nejmladší syn Jirka připomněl, jak se vzal za dělnické hudebníky ze zakázaných skupin v roce 1976 a jak si s nimi rozuměl a nechal je hrát na Hrádečku. Jako pivovarský dělník se soudkem na rameni vypadal stejně věrohodně a skutečně jako ve smokingu, v němž přišel do redakční rady Tváře z amerického velvyslanectví. Dcera Aninka připomněla, že je to dramatik známý po celém světě a slavný jako bojovník za lidská práva. Čtyřletý vnuk Honzík ^{poprvé} řekl, že je to strejda, jednou byl u nich. A já jsem zase viděl pana Václava když byl s bratrem Ivanem u nás, velký jako je dnes Honzík.

Pořád ale neumím přesvědčivě odpovědět na otázku, kdo je Václav Havel. Uhodil jsem na neteř Hanu, končí medicínu a chystá se do Prahy demonstrovat. Řekla: "Je to člověk, kterému věřím!"

Ale proč v srpnu 1979, když mohl odejít z vyšetřovací vazby na nářh úřadů a rovnou odjet na Broadway do New Yorku hrát divadlo, se zeptal, zda pustí také ostatních devět kamarádů. Po záporné odpovědi se omluvil - jako vždy zdvořile - že jet nemůže a zůstal ještě tři a půl roku ve vězení. Dobrý kamarád ? Člověk s úctou k sobě ? Kníže pokoje ? Křesťan ?

Pozval ho náš Svaz československého evangelického duchovenstva v předjaří 1969 k přednášce a diskusi. Kolegové faráři mu kladli otázky politické a kulturní, ale také trošku vlezlé otázky, zda jeho úcta ke svědomí vlastnímu i druhých a jeho statečnost nepramení z exx víry, z evangelia Ježíše Krista. Odpovídal abstraktně, rád by nás byl potěšil jednoznačnou odpovědí - ale zůstal, podobně jako to dělával Masaryk a před ním Havlíček - se vši úctou ke křesťanství, na pravdě, jak ji sám poznal.

Po besedě za mnou přiběhl Rašek Novák, teď působí jako farář v Nosislavi a vyhrkl: "Je to strašlivý poctivec."

Ano: Václav Havel je stařílivý poctivec...

Vážení bratři a sestry,

jsme přesvědčeni o tom, že vedení naší církve udělalo s bratrem synodním seniorem vážnou chybu, když souhlasilo s byt' dočasným spojením pastýřské úlohy synodního seniora s mocenskou funkcí místopředsedy vlády. Rozešlo se tak viditelně s biblickou tradicí pro-rocké služby církve mocenským strukturám. Jak by mohli izraelské proroci, jak by mohli apoštolové klást morální měřítko na mocné tohoto světa, kdyby sami patřili mezi ně. Minulost církve je plná zhoubných důsledků spojení světské a duchovní moci. To vedlo naše reformační předky k formulaci 3. pražského artikulu, aby kněží světsky nepanovali.

Toto poblouzení je přímým pokračováním oné převažující linie naší církevní teorie a praxe z období před 17. listopadem - totiž dělat a říkat to, co nám dovolí nebo o co nás požádají ti, kdo vládou.

Proto žádáme, aby bratr dr. Josef Hromádka dal svoji funkci synodního seniora k dispozici synodu, který je třeba svolat co nejdříve.

S bratrskými pozdravy

Viktor Žárský

Milan Balabán

Anna Hrudková

Anna Dusev

Jaromír Procházka

Jakub Trojan

Martin Šimsa

Pavel Keřkovský

Jan Dus

Michal Šimek

Zdeněk Bárta

Praha, 12. prosince 1989

(Polemická poznámka)

Byl jsem pozván redakcí brněnské verze Střední Evropy na diskusi o identitě a postavení Moravy. Předcházela jí pracovní schůzka, na níž jsem se dohodl, koho pozvat a dali podněty k thesím, které včas vypracoval a účastníkům rozdál odpovědný redaktor.

Na vlastní besedu jsem se těšil. Konečně uslyším Jiřího Kuběnu na vlastní uši ! Jeho texty jsem znal a osobnost poznával z relací a imitací jeho vystoupení, přednášek a besed. Očekávání mě nezklamalo. Pečlivě rozepsané theze zůstaly stranou ale diskuse byla kultivovaná, zajímavá a inspirativní. Vystoupení Jiřího Kuběny, to byl gejzír nápadů, myšlenek, obrazů, okamžitých asociací a pohotových replik na námitky. Jan Trefulka mě překvapil přihlášením se k "nesmiřitelné" moravské linii. Radek Malý osvědčil svou uvážlivost a historickou erudici, ač je katolický křesťan v tom nejlepším slova smyslu. Jaroslav Šabata si pověděl své. I moravský vítr дуl do plachet střední Evropy demokratické a mírumilovné, celé Evropy plné květů rozmanitosti a samosprávy, svobodných národů a národností. Byl opět politický v tom nejlepším slova smyslu - otázka Moravy i moravanství je politická. A Zdeněk Rotrekl i zde vystoupil jako kníže básnické a rytíř putující k Božímu hrobu.

Vyslovil jsem své pochybnosti o závažnosti statistických údajů, z nichž vyplývalo, že Morava je "religióznější" než Čechy a méně religiózní než Slovensko. Ale podle mne to neříká mnoho o vlastní víře, o "křesťanskosti". Působil jsem jako venkovský farář v postbarokních východních Čechách a dvanáct let na moravské straně Vysočiny. Myslím si, že se Rotrekl mýlí. Ale jsem rád, že ho statistiky sestavené "placeným atheistou" potěšily. Proč ne?

Nelíbil se mi výraz "moravské katolictví", pokud se nemyslí nějaký folklórní fenomen, je to pro mne contradiction in adiecto. Slovo "katholikos" vystihuje univerzálnost křesťanství. Reformace a v nové době ekumenické hnutí vyzdáhlo společnou víru v církev obecnou (tedy katolickou). Je to společné vyznání všech křesťanů a z jisté univerzality žijí i sekularizovaní Evropané. Není to vyznání jen "římských katolíků" (a tedy ani jen "moravských"). Katolicita je společná všem důležitým dějinným křesťanským útvarům. Partikularita je vyhrazena okrajovým sektám, ruralistům, separatistům, krajním nacionalistům.

Pohanské rysy svého přístupu Jiří Kuběna vzrušeně vyznával, neostýchal se mluvit o půdě a trochu i krvi, ale zdůraznil volbu, kulturu, duchovní tradice a pak zase (nešťastné) slovo chtónický, což je podle mne ten pravý protiklad biblické víře starozákonní i novozákonní. Říkalo se tomu baalovství. Baalové byla chtónická božstva plodnosti, úrodnosti, půdy, vody, moci, krve atd.

Překvapilo mě, že Zdeněk Rotrekl, ač se jinak hlásí k univerzálnímu křesťanství, nepsotřehl, že Jiří Kuběna postavil chtónické moravenství nad programové, duchovní češství, které pohotově označil jako "nadstavbové", vypůjčiv si k tomu výraz ze zbrojnice pokleslého marxismu. Právem se ovšem chtónického moravenství dovolával Trefulka, když naznačil, proč mu je nepřístupné univerzální křesťanství.

Nejvíce mne však překvapil Zdeněk Urbánek, jehož jsem počítal mezi pražské rytíře literární kritiky, podobně jako Milana Jungmanna a Miroslava Červenku. V červnovém Obsahu napsal "Dvořu voluji si nesouhlasit", ale místo kultivovaného nesouhlasu s moravenství, místo erudované polemiky s nacionalismem, ženerózního vyrovnání se s politickým konzervativismem napsal celou řadu nehorázných nesmyslů a řekl bych až nepravd.

Dobře napsal první půlku věty: Z "Jako nejvěcnější a nej.

rozumnější se mezi účastníky schůze projevuje Jan Čimša..."
To by svědčilo o rytířské objektivitě ! Ale jakápak schůze ?
A v druhé půlce už zpozdilost: "... o jehož příspěvku naneštěstí není jasné, kde v něm začíná a končí citace Jaromíra Procházky a Jaroslava Mezníka." Kde to vzal ? To je záhada, jejíž řešení si nakonec dovolím čtenáři předestřít.

A dále. Jak může tento exrytíř literární kritiky tvrdit, že to vyšlo "jako příloha" brněnské verze, když záznam naší diskuse zaujímá čestné místo v rubrice MORAVA a ta zase je prima inter pares v čísle 3 ?

Jak může tvrdit, že by v soutěži samizdatů o přebytek překlepů náš záznam vyhrál ? Kdybych byl o 40 let mladší (nechtěl bych být), tak bych napsal, že je to sprostá, nehorázná lež. Ale jako zmoudřelý rytíř De la Mancha říkám co nejtišším a nejuctivějším hlasem: o tvrzení páne Urbánova lze s úspěchem pochybovat.

Vzal jsem korektorskou tužičku a přečetl všech 11.000 slov. Na 3 místech mohla být mezivětná čárka. Ve slově načrtnout chybělo -r-. Objevilo se "zadostiučení" místo "zadostiučinění", "znou" místo "onu". Dvakrát by mohlo být "mne" místo "mě". Moto mohlo mít dvě -tt--. Lépe než "ligitimista" - "legitimista". "Cyrillo-metodějskému" by stačilo jedinké -l-. Lépe "odcházejí" než "odchází". Chyba byla "byli" místo "byly" respektive obráceně. Na 3 místech vypadl kroužek nad -ů-. Ani jednou nenarušila chybička písařská nebo pravopisná smysl! Všichni rozuměli, všichni ocenili, všichni pochopili - až na Zdeňka Urbánka!

Naopak: sličná úprava, písařská pečlivost, pilná redaktorská práce brněnské verze Střední Evropy umožňuje přihlásit tuto publikaci do soutěže. Umístí se bezpochyby mezi nejsličnějšími třemi ve své kategorii. A to ne, uvín o pílí a pracovitosti spolupracovníků: jak brzy jsem měl hrubý zápis diskuse v rukou !

Kolikrát byli spolupracovníci za mnou i než jsem načisto přepsal tuto poznámku ! Přece mohl Urbánek všechno toto nechat stranou a napsat něco k věci, k Moravě a třeba k problému postavení Moravy x při demokratizaci...

Další záhada je, jak mohl (donedávna) rytíř Urbánek napsat, že diskuse byla "poměrně dobře připravenou schůzí katolicky orinetovaných vyznavačů moravianismu". Když přitom nebyl. Byl jsem při tom a připravava spočívala, v tom, že redaktor x (a konciliantní a tolerantní moderátor při diskusi) předem vyslechl mé a Mazníkovy náměty. Jací jsme my dva (ač stoprocentní muži) katoličtí vyznavači moravianismu ? A myšlenka, že jsme byli přizváni podobně jako Procházka, Uhde (kteří ~~XXXX~~ nepřišli) nebo Šabata (který přišel) proto, abychom byli pro takto pojatý moravianismus zagitováni je zpozdilá ke směšlosti. Byli jsme sezváni k demokratické, kulturní diskusi. A Urbánek zůstane ve škole demokracie pošcole !

Nejhlubší a nejhrubší chyba nešťastné polemiky páně Urbánkovy jsou útoky na redaktora a redakci, která ani při rozhovoru ani na stránkách záznamu "nezatroubila fanfáru na počest vítězství své katolické, nacionalistické, konzervativní nebo neokonzervativní strany". Nad tímto fanfaronským tvrzením mi zůstává rozum stát, ale nejspíš se rozum zastavil někomu jinému!

A tu jsem u záhady, k jejímuž řešení navrhuji několik variant. Varianta stalinská: někdo Urbánkovi předložil podvrh vytištěný jako číslo 3 SE (bv), aby ho v očích rozumné x veřejnosti znevážil. Varianta realistická: Zdeněk Urbánek neumí číst. Varianta demomonologická: ďábel tastřel Urbánkovi oči a zatemnil mu rozum. Varianta přátelská: Urbánek prostě autorizovaný a zredigovaný záznam nečetl a někdo mu pod rukou přenechal hrubý ~~xx~~ přepis podle magnetofonu. (Jak je magnetofon nemilosrdný se přesvědčil i donedávna velmi mocný muž). Svého času jsem Jiřímu Dien

Dienstbierovi půjčil hrubý přepis a podle magnetofonu brněnské diskuse o dokumentu Charty o smyslu dějin a naivně věřil, že si to jen přečte a nedá nikomu přečíst ani přepsat. Smršť, kterou mi moje chyba vyvolala mě málem smetla z povrchu zemského, ale už mi také přátelé nesvěřují přepis z magnetonu (všechno zlé je k něčemu dobré, je to pěkná fuška).

Na toto řešení záhady hrubých poklesků rytíře Urbánka jsem připadl ve chvíli, kdy jsem si vzpomněl, že jsem v záznamu svého příspěvku škrtnal (někteří přátelé zase připisovali, velmi moudře škrtnal Trefulka) a hlavně jasně ohrančili, co říká Procházka, co Mezník a co já sám.

Ale zůstává přece jen ještě jedna morální záhada. A to je nespravedlivá a v hloubce chybná polemika Urbánkova s tím, že Zdeněk Rotrekl řekl, že by "za kusů řeči také stála otázka Židů a židovství v Brně a na Moravě, nebo německví, třeba i ten tragický odsun Němců z Brna. Ale to skutku až příště..."

Myslím, že jsme všichni, kdo jsme tam byli, byli zajedno s Rotreklem, že je o tom třeba mluvit, ale že se tato dvě velká témata už do příštího pokročilého večera nevejdou. Co z toho vyvodil Zdeněk Urbánek ho skutečně diskvalifikuje a bude muset jít někam bos. A poměrně daleko. V odpovědi Zdeněka Rotrekla nějak nepěkně vypadlo Národní osvobození a z jeho polemiky by se mohlo zdát, že to nebyl první deník, který byl v únoru 1948 okamžitě zastaven. (Mnoho měsíců před jinými novinami a časopisy). A mohlo by se zdát, že to nebyly nejlepší noviny mezi válkami a 1945-1948, jak si to aspoň myslím já. A jestli byl Urbánek v redakci, je to u mne bod pro něho.

A že Urbánek vzal Jana Trefulku nejmoravětějšího Moravana na milost? Prý to udělal ze starého kamarádství! A třeba ho Trefulka vytáhne za šos z hořícího jezera, jak se to málem povedlo té lakomé vdově v ruské legendě...

Přeložil Martin Šimsa a Hana Dvořáková.

Profesor Emanuel Rádl, vědec a filosof, založil v roce 1930 Československou ligu pro lidská práva. Pitter s ním úzce spolupracoval jako předseda její mírové sekce. Zde mohly být takové akce jako Mezinárodní manifest proti branné povinnosti a právnícká pomoc odpěračům z důvodů svědomí s podporou velmi liberálního profesora Rádlů prosazovány mnoho úspěšněji než prostřednictvím méně vlivného FOR. Profesor Rádl měl také velký zájem o lepší vztahy s Němci v zemi; napsal velmi otevřenou a burcující studii "Válka Čechů s Němci" (1928), v níž odhalil slabé a nespravedlivé stránky české politiky v zacházení s německou menšinou.

Jaroslav Šimsa, žák Rádlův a původně knihovník T.G.Masaryka, působil dlouho jako sekretář Z Akademičké školy. Byl vynikající učenec a přece vždy pokorný hledač křesťanských pravd. Měl neobyčejný talent a přitahoval mladé lidi. Společně s profesorem Rádlm vychovával v Akademické škole elitu mladých Čechů, z nichž se na bohužel mnozí, stejně jako on, sám, stali obětmi nacistické úterzky za války.

Profesor Rádl zemřel ve svém pražském domě za války (1942). Jaroslav Šimsa zemřel v koncentračním táboře Dachau několik týdnů před koncem války na skvrnitý tyfus (1945), kterým se nakazil při pastorační a lékařské péči o nemocné přátele.

Jaroslav Šimsa se postaral o pozvání lidí jako byl profesor Leinhard Ragaz, Harry Roser, André Trocmé a Nevin Sayre, kteří přijeli a mluvili na velkých studentských konferencích, které organizoval v Čechách a na Moravě.

Přemysl Pitter jednou řekl, že největší dar, který mu Bůh v životě dal, byl velký počet ušlechtilých lidí - velkých osobností a pokorných neznámých mužů a žen - s nimiž se mohl setkat. Snad by bylo přesnější říci, že Bůh mu dal schopnost rozpoznat

DVA SRPNOVÉ HŘBITOVY

O slunečné neděli 20. srpna jsme jeli s přáteli navštívit hřbitov v Pozořicích, abychom tam položili kytici na hrob Stanislava Valehracha, zastřeleného 21. srpna 1969 v Brně. Hrob nám laskavě ukázala paní ve světlých šatech a pověděla nám, že jsou zde pochováni i jeho rodiče. Jak jsme pak viděli na prostém upraveném náhrobku, kde již byly čerstvé rudé karafiáty, zemřeli rodiče před dvěma a čtyřmi lety. Stanislav Valehrach se narodil 30. dubna 1941, bylo mu 28 let, když ho zastřelili v Brně na Orlí. Dodnes veřejnost neví, na čí příkaz se střílelo; pan kapitán Drábík z krajské správy čin chodně označil za vraždu.

Jarek Mezník chtěl té vlídné paní ještě poděkovat. Myslel jsem, že prošla uličkou mezi kramy pečlivě upravenými hroby pozořického hřbitova, ale nenašli jsme ji. Jarek se podívil, jak mohla tak rychle zmizet, ale jako odborníku na středověk by mu mělo být známo až již z legend nebo z Písma svatého, že bílé oděné postavy vyřídí svůj úkol nebo povědí, co je potřeba, aby poutníci dorazili bezpečně k cíli a ... zmizí. Je ovšem i civilnější výklad. Člověk ochotně ukáže hostům v obci neznámou cestu k hrobu zastřeleného, pak si uvědomí datum - je předvečer 21. srpna - tak pohovoří s hosty a rychle se ztratí. Odcházel jsem naplněni vděčností a té světle oděné paní děkujeme touto cestou.

A pak 22. srpna jsme se šli na hřbitovské v Lelekovících. Před hřbitovem, který obklopuje pozoruhodný, prastarý kostel, jsou obnažovány základy starého lelekovického hradu. Bylo to sídlo moravského zemského sudího. Na můj nátlak vyslechl výklad Jarka Mezníka o hradu dokonce i pan nádporučík Ladislav Šolta, kterého jsem dostihl nad vykopávkami. Jeho ještě mladší kolega hbitě zmizel a to tak, že vběhl tam, kam je vstup výslovně zakázán a ztratil se mezi křovíčky. Oba mne den předtím, 21. srpna, ochotně zavezli ve čtyři hoiny služebním autem domů z práce a pak trpělivě čekali před domem do večera, aby mne mohli svést, kdybch vyšel z domu...

Kdo zde ale chyběl, to byl řečník - Jaroslav Šabata. Tak jsem předběžně domluvil s katolickým bratrem a kolegou farářem, že nad otevřeným hrobem povím několik slov sám. V poslední chvíli se však objevil Miroslav Hoffman s dalšími přáteli z Hnutí za občanskou svobodu s krásným věncem se stuhou a hlavně s projevem Jaroslava Šabaty, který to ze Znojma po své osmačtyřicítce nemohl stihnout, pustili ho pozdě. Je však prozíravý - vidí do chodu dějin - , napsal roz-

loučení včas a uložil je tak, aby je mohl Miroslav Hofman přečíst - což také velmi pěkně učinil, po velmi důstojném rozloučení v kostele s katolickou liturgií a se zpěvy, které mi silně připomenuly všechna ta loučení na prosetínském a štěpánovském hřbitově nedaleko odtud na Vysočině, kde jsem dvanáct let působil jako farář evangelický. Miroslav Hofman projev i doplnil slovy poděkování za účast všem přítomným, kterých se zde shromáždilo přes sto. Zesnulý byl v Lelekovicích známý a oblíbený. Miroslav Hofman měl pak druhý den na stole výpověď ze zaměstnání...

Loučili jsme se totiž s inženýrem Frantíkem Řehánkem, členem Hnutí za občanskou svobodu, který se nedožil dvaašedesáti let a zemřel po krátké, dalo by se říci rychlé nemoci dne 15. srpna. Na smutečním oznámení byla podpesána jeho manželka Emílie, děti František, Pavla a Ivana, sestra Marie a vnoučata Hanička, Janička a Martin...

Od Jaroslava jsme věděli, že dva dny před smrtí, když František navštívil, že ten mu při loučení připomněl: Připravíš si projev, že, - se vznešenou věcností a vyrovnaností.

A nyní na srpnovém hřbitově v Lelekovicích jsme se dověděli, že se František narodil 20. srpna 1927 v Prušánkách. Jeho otec, dělník, tu založil právě v roce 1927 místní organizaci komunistické strany, brzy na to přišel o práci, hospodařil na několika mírách pole a jezdil jako sezónní dělník do Frnacie.

František měl ve svém otci životní příklad. I on se stal komunistou ve víře, že to znamená bojovat za spravedlnost, za svobodu a solidární stát v jedné řadě s ostatními dělníky a horníky. V patnácti se stal horníkem, to již byla třetí rok válka. Ale po válce vystudoval horní školu, potom vysokou školu báňskou a hutní - a tu se mu otevřel svět. Měl to, čemu se říkalo bezvadný kádrový profil, u něho ovšem krytý zlatem - skutečným přesvědčením o potřebě solidarity pracujících a svobody a spravedlnosti pro všechny.

Jeho kariéra - to nebyl pohodlný a sladký život. Patřil k těm, kdo dřou do úpadu, kdo si nevybárají dovolenou - takového ho poznal i Jaroslav, který ve své vzpomínce řekl, že František udělal vždy, co si předsevzal a dodržel, co řekl, kdyby měl snad lézt po čtyřech.

"Leckomus může být podezřelý muž", pokračoval Jaroslav doslova, "kterého v dobách ještě dost temných poslali do Jáchymova, na Bitýž i na Kubu. Ale tento muž byl ryzím představitelem poválečné generace budovatelů - tahounů. Věc, o kterou se zasezovali, káru, kterou táhli, brali vážně, ale nikoli bezmyšlenkovitě. Když zjistili, že je zabořena v bahně přespříliš hlubokém, začali zděděný názor na svět opravovat a život - nová dějinná zkušenost je učily

dělat to stále odvažněji."

Svým nekonvenčním a kritickým vystupováním upoutal František Řehánek už před lednem 1968. Stal se tím, čemu se později nehezky říkalo pravičák, vystípoavil s požadavky důsledné reformy s očity. v červnu 68 se stal předsedou Rady pracujících na Dolní Rožínce a 21.srpna stál pevně tam, kde v tu chvíli stál téměř celý národ.

Vzhledem ke své minulosti měl možnost přijmout nedůstojnou hru na pomýleného, ale neudělal to - a tak byl obviněn ze sabotáže, k níž mělo údajně dojít na Rožínce již 21.srpna 1968 a tak se v červenci 1970 ocitl ve vazbě. Byl jedním z oněch prvních vězňů období normalizace, o nichž se ještě ani dnes neví skoro nic. Křivé obvinění však přece jen tak křičelo, že převládly rozumnější hlasy a tak byl z vazby propuštěn.

Jeho osud příslušníka nižší občanské kasty byl však zpečetěn. Do odborných funkcí, které odpovídaly jeho kvalifikaci, se vrátit nemohl. V posledních letech před důchodem pracoval jako topič.

Do důchodu odešel s pocitem hořkosti a s poškozeným zdravím. Nebyl však z těch, kdo se poddávají osudu, nesmířil se s názorem, že mravní základ našeho národního společenství je nenapravitelně nízký, že jsme natrvalo odsouzeni k selhávání / a porážkám. Pustil se do studia Havlíčka a Masaryka a začal jim nově rozumět.

"Nemám rád třtiny ve větru se klátící", řekl v rozhovoru - a to ho též vedlo k podpisu deklarace Hnutí pro občanskou svobodu - Demokracii pro všechny. Brzy se stal členem celostátního Přípravného koordinačního výboru jako zástupce Brna. Zapojil se do Sdružení T.G. Masaryka, zúčastnil se pouti na Bradlo, před jejím zapečetím pronesl důstojný projev o Dr. Dušanu Slávikovi a jeho dvou trestech smrti - v roce 1944 pro vedení Slovenského národního povstání a v roce 1949 pro organizaci sociální demokracie na Slovensku. Dušan Slávik, který oba tresty šťastně přežil, byl jeho projevem zaskočen a - dojat. I na Bradle pronesl František Řehánek svůj projev o Štefáníkovi. V Lelekoviciích se zapojil do pokusu o demokratizaci správy obce.

Při všem tom veřejném konání však nezapomínal se vrátit o svou rodinu, ostarou matku i matku své manželky.

Jaroslav Šbaza svůj projev zakončil:

"Loučíme se s člověkem hloubavým, s člověkem, kterého skličovala "reálně-socialistická" duchovní poušť. S člověkem, který ještě na smrtelném lůžku meditoval nad otázkou, která vyvstala v rozhovoru s katolickým knězem - spolupacientem.

Loučíme se s úspěšným člověkem, jehož neotřesitelný životní postoj vyrostl z osvícenecko-humanitického, demokratického a socialistického základu a který po zákonu doby tíhl k nejpůvodnější křesťanské tradici. Proto chtěl být u pohřben tradičně - nikoli žehem - ale

na katolickém hřbitově a v katolickém obřadu.

Není v tom žádný rozpor. Je to manifestace tolerantního postoje vzdáleného jakýchkoliv předsudků konfesionálních i protikonfesionálních. Je to výraz svobodné mysli, která je otevřena hlubokým pravdám radostné zvěstí o životě a která proto osvědčuje větu: Poznáte pravdu a pravda vás učiní svobodnými."

Na závěr oslovil - za dočasně uvězněného Šabatu - Miroslav Hofman zasnulého s tím, že víme, že chtěl prožít život v plném nasazení a smysluplně a dokázal to. Odešel, ale zůstává s námi, pouto mezi námi pozůstalými se upevnilo.

Slyšeli jsme i Šbatův vzkaz nejbližším členům rodiny: že my všichni, jeho přátelé, si uvědomujeme, koho oni ztratili.

Byl to v tom krásném srpnovém dni v Lelekovicích důstojný pohřeb. I oba strážní duchové se důstojně vytraxtili před začátkem obřadu.

A nám zůstává v mysli i srdci František Řehánek jako statečný člověk plný humoru a odhodlání opravdu něco pro tu občanskou svobodu udělat. A nezapomenout přitom na spravedlnost pro všechny a na solidaritu.

Rozcházelí jsme se zmašlení - ale povzbuzení. Jak to ostatně na křesťanském pohřbu má být. Díky za to i panu faráři, rodině, lelekovickým občanům, přátelům z Hnutí, Jaroslavu Šbatovi i Miroslavu Hofmanovi.

Září 1989

Jan Šimsa, Brno